

Република Србија
АПЕЛАЦИОНИ СУД У
БЕОГРАДУ
Гж 2476/23
14.5.2025. године
Београд

ВИШИ СУД У БЕОГРАДУ
07. 07. 2025
ПРИМЉЕНО

У ИМЕ НАРОДА

АПЕЛАЦИОНИ СУД У БЕОГРАДУ, у већу састављеном од судија Светлане Павић, председника већа, Александре Лековић и Сање Кнежевић Јојић, чланова већа, у парници тужиоца Удружења “Да се зна!” Београд, Р [REDACTED] чији је пуномоћник Ивана Максимовић, адвокат из Београда, М [REDACTED] Нови Београд, против туженог Владимира Димитријевића из Чачка, Ч [REDACTED] од [REDACTED] чији је пуномоћник Ксенија Мајсторовић адвокат из Чачка, Б [REDACTED] Ја [REDACTED] ради заштите од дискриминације, одлучујући о жалбама тужиоца и туженог, изјављеним против пресуде Вишег суда у Београду П 456/22 од 28.02.2023. године, у седници већа одржаној дана 14.05.2025. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈАЈУ СЕ, као неосноване жалбе тужиоца и туженог и **ПОТВРЂУЈЕ** пресуда Вишег суда у Београду П 456/22 од 28.02.2023. године.

ОДБИЈАЈУ СЕ захтеви парничних странака за накнаду трошкова другостепеног поступка.

Образложење

Побијаном пресудом, ставом првим изреке, одбијен је тужбени захтев тужиоца којим је тражено да се утврди да је тужени објављивањем текста “У одбрану природне породице” дана 12.01.2018. године, на веб сајту www.vladimirdimitrijevic.com, дискриминаторски поступао према припадницима и припадницама ЛГБТ популације с обзиром на њихову сексуалну оријентацију. Ставом другим изреке пресуде, одбијен је тужбени захтев тужиоца којим је тражено да се утврди да је тужени објављивањем текста “Одговор на тужбу ЛГБТ Заштитара” или “As log as there is one hundred” 30.05.2018. године на веб сајту www.vladimirdimitrijevic.com, дискриминаторски поступао према припадницима и припадницама ЛГБТ популације с обзиром на њихову сексуалну оријентацију, те да је тиме поновио дискриминацију и тако извршио тежак облик дискриминације према припадницима и припадницама ЛГБТ популације, с обзиром на њихову сексуалну оријентацију. Ставом трећим изреке пресуде, одбијен је тужбени захтев тужиоца којим је тражено да се обавезе тужени да са веб сајта www.vladimirdimitrijevic.com, уклони текст “У одбрану природне породице”, а ставом четвртим изреке је одбијен тужбени захтев тужиоца којим је тражено да се обавезе тужени да са веб сајта www.vladimirdimitrijevic.com, уклони текст “Одговор на тужбу ЛГБТ Заштитара” или “As log as there is one hundred”. Ставом петим изреке пресуде, одбијен је тужбени захтев тужиоца којим је тражено да се забрани туженом да убудуће

на веб сајту www.vladimirdimitrijevic.com, јавним гласилима и другим публикацијама објављује текстове или на други начин јавно износи ставове којима се дискриминишу ЛГБТ лица на основу сексуалне оријентације, а ставом шестим је одбијен тужбени захтев којим је тражено да се обавезе тужени да о свом трошку објави у целини изреку ове пресуде у дневном листу "Данас", или другом дневном листу са националним тиражом. Ставом седмим изреке пресуде, обавезан је тужилац да туженом на име трошкова поступка исплати укупан износ од 125.500.00 динара.

Против наведене пресуде жалбе су изјавиле обе парничне странке и то тужилац побијајући је у целости, из свих законом прописаних разлога, а тужени побијајући је у погледу одлуке о трошковима поступка, садржане у ставу седмом изреке, због повреде материјалног права.

Обе парничне странке су одговориле на жалбе супротних страна.

Разматрајући правилност ожалбене пресуде у границама овлашћења прописаних одредбом члана 386 Закона о парничном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 72/11 са свим каснијим изменама и допунама), Апелациони суд је оценио да су жалбе парничних странака неосноване.

У проведеном поступку нису учињене битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374 став 2 тачка 1, 2, 3, 5, 7 и 9 Закона о парничном поступку на које овај суд као другостепени пази по службеној дужности, као ни битна повреда одредаба парничног поступка из тачке 12 истог члана, на коју се неосновано наводима жалбе тужиоца указује, с обзиром на то да је првостепени суд за своју одлуку дао јасне разлоге о одлучним чињеницама, те се правилност и законитост исте могу са сигурношћу испитати.

Из чињеничног стања утврђеног у првостепеном поступку произлази да је тужени, који је по занимању професор српске књижевности и језика са општом књижевношћу, на свом сајту под називом www.vladimirdimitrijevic.com, дана 12.01.2018. године, објавио ауторски текст под називом: "У одбрану природне породице". На почетку текста, у одељку под насловом "Родна равноправност и пропаганда хомосексуализма" тужени је навео да је текст настао уочи доношења Закона о родној равноправности, припремљеног за усвајање у 2018. години чије ће последице, како тужени наводи, бити огромне по нашу ионако разорену породицу. У том уводном делу, који се бави критиком будућег закона, аутор наводи да текст има за циљ да грађане обавести о "најстрашнијем насртају тоталитарне власти на породицу". Такође, у уводном делу се, између осталог, наводи: „сада се уместо комунизма Србима намеће хомосексуализам и то под видом приче о "родној равноправности", чије су пропагаторке код нас као што видимо "ЛГБТ активисткиње". У даљем тексту, аутор цитира писмо Бранислава В. Вујића, свог пријатеља, наводећи да је у једном од тих писама којим му се пријатељ обратио, између осталог, навео: "Не постоје хомосексуалне везе без секса док се хетеросексуалне везе одржавају без њега. Хомосексуалне везе нису искрено емотивне него појудне, ситносопственичке, хедонистичке и потрошачке, због чега својом развратношћу проширују поље потрошње, а она се шири тако што разара све што је препрека слободном кретању капитала па тако уништава и породичне односе. Притом пропагандно мења (изврће) систем вредности као и критеријуме службене нормалности. Зато ЛГБТ парове не можемо да третирамо као "равноправне", нити смемо дозволити да усвајају децу. Бити родитељ више је од поседовања детета као "људског капитала". Уверен сам да они нису у стању да се издигну изнад тога". Текст се даље бави природом промена које су се десиле почетком 21 века, тиме да капитализам као систем доводи до јачања

технолошког система, до искорењивања људи из заједнице и до изоловања појединца у друштву, такође говори о тези о “крају историје” као пројекту “запада” који се фокусира на проблеме који оптерећују савременог човека, а односе се на питања везана за рађање, размножавање, смрт односно темеље биологије. Наводи се да је то све у складу са захтевима капитала, те да запад није оптерећен класном борбом већ једним измишљеним а не стварним “конфликтом” између мушкараца и жена, као и сукобима везаним за “ауторитарно наметање родне равноправности”, при чему је ЛГБТ популација равноправнија од “прозаичних хетеросексуалаца”. Писмо се даље бави ратом између полова и родова, као много опаснијим од садашњих ратова, због раслојавања и разарања друштва, а затим текст говори о одбрани природне породице, под којом аутор подразумева породицу коју заснивају мушкарац и жена и свим аспектима њиховог даљег заједничког живота, рађања деце и проширења и закључује да је „одбрана природне породице једини пут Србије и да другог пута нема!”. У даљем делу текста са поднасловом “Шест година после Антонићеве књиге”, аутор се позива на књигу критика радикалног феминизма коју је 2011. године објавио угледни социолог Слободан Антонић и у којој је, по наводима из текста, сјајно протумачио граматiku савремене лажи о “родној равноправности”. Текст се даље бави тиме шта се дешава шест година касније и наводи да “радикални феминизам иде даље у освајању власти... На западу, пре свега у САД, јавио се нови талас феминизма иза ког су стале радикалне феминисткиње од којих су многе биле лезбејке и активисткиње покрета за лезбејска права”. У тексту се даље говори о грађењу друштвено конструисаног пола, односно gendera и о поступању у друштву на западу са децом везано за могућности избора и промене пола. У поглављу под називом “Циљ им је улазак у школе”, аутор се бави решењим у новом Закону о родној равноправности и у делу нацрта Закона о обезбеђивању родне равноправности у области образовања и науке. У оквиру овог поднаслова и дела текста цитира се део нацрта Закона везан за образовање и садржај уџбеника и другог наставног материјала, а након чега аутор наводи “кад ЛГБТ цендериисти уђу у школе, добиће подлогу за своју пропаганду какву никада до сада нису имали. А сви знамо како су изгледали њихови “образовни пакети” маја 2016. године.” У тексту се даље говори о правима родитеља и правним изворима - Универалној декларацији о људским правима УН, Уставу Републике Србије, Кривичном закону Републике Србије, Конвенцији о правима детета и слично и на крају се позивају читаоци да свим силама устану у одбрану породице и породичних вредности.

Након објаве овог текста, тужилац је поднео притужбу Поверенку за заштиту равноправности, на коју се тужени изјаснио, а поводом ове притужбе је 30. маја 2018. године на истом сајту www.vladimirdimitrijevic.com, објавио нови ауторски текст “Одговор на тужбу “ЛГБТ заштитара или поново “As log as there is one hundred”“. На самом почетку тог текста наводи се да је исти настао као реакција на поступак који је тужилац покренуо пред Повереницом за заштиту равноправности, па тужени у тексту даље износи своје ставови православног верника, наводећи да су према православној доктрини и његовом мишљењу “хомосексуалн везе грешне и подлежу осуди”, да се “хомосексуалне тежње лече као и остале страсти које муче палог човека”, и да се “повремено изопачења људске сексуалности испуњавају у форми болесног осећања припадности супротном полу, чији је резултат покушај да се промени пол (трансуксализам)“. Цитирани наводи, (за које тужилац сматра да су лични ставови туженог, који их је пренео као наводне ставове цркве), део су текста са поднасловом „Комунизам и политички хомосексуализам“. У овом делу текста, тужени је цитирао сопствене наводе из раније објављеног чланка “Учење православне цркве о хомосексуализму - грех или полна оријентација?” наводећи да православна црква, а и тужени лично хомосексуалност доживљавају као једну од болести богоотуђеног живљења у палом свету, али да је црква усмерена на то да се „грех одбаци, а да се грешнику укаже исцелитељска љубав”, те да је предање цркве такво да „треба

одбацити грех, а са љубављу помоћи грешнику“, за шта наводи да је то однос цркве према хомосексуализму и хомосексуалцима. Тужени се у тексту даље бави тумачењем политичког хомосексуализма, наводећи да се у његовим текстовима не поставља питање о хомосексуалцима кроз причу о начину на који упражњавају сексуалну оријентацију, те да њихово опредељење није његова тема, нити тражи криминализацију њиховог сексуалног односа, већ је питање којим се он бави противпородична идеологија политичког хомосексуализма, наводећи да је данас довољна и нека занемарљива ситница да се неко означи као хомофобичан, те да је кључ борбе против такозване хомофобије у Србији ућуткивање већине која верује да је природна породица пут који је вековима био пут човечанства. У тексту се даље говори о хиперсексуализацијом деце и омладине као путу ка разарању породице, о чему износи своје ставове везане за рану сексуализацију деце и ученика, уџбенике који су по његовом становишту са тим циљем уведени, а затим тексту поново цитира претходно објављено писмо Бранислава Вујића, наводећи како су „тужибабе из удружења “Да се зна”“ изместиле Вујићеве речи из контекста, те да је у питању прича о слугењарском односу политичког хомосексуализма према неолибералном капитализму, а чији је циљ уништење породице. Тужени даље наводи да о томе постоје анализе, да су чак и хомосексуалци који нису припадали политичном хомосексуализму видели везу између .. капитализма и тог ЛГБТ идеолошко правца западног мишљења и делања“, те да је реч “равноправне” у претходном тексту тако означена да би се указало на чињеницу да није у питању истинска равноправност него тежња политичких хомосексуалаца. У преосталом делу текста, тужени поново цитира Устав и Законе Републике Србије, осврће се на идеологију “родног феминизма” и наводи да он као филолог не може да подноси насиље над језиком које је спроведено у име идеологије “родних феминисткиња и ЛГБТ тужибаба”. На крају текста, тужени наводи да ставови које је изнео нису само његови, већ и огромног дела српског друштва и интелектуалне елите, што се види из округлог стола Недељника “Печат” објављеног крајем јануара и почетком фебруара 2018. године, те критикује учешће “цендер” идеологије и НГО сектора у образовању и осталим сферама јавног живота, цитирајући делове из неких уџбеника који се већ користе у школама. Сви ови наводи се повезују са предлогом Закона о родној равноправности, а тужени наводи и цитира и изјаве других лица који су се о томе изјаснили у јавности. На самом крају текста, цитира се и тумачи текст песме “Док нас је стотину” кантаутора Брајана МекКеја и поручује глобалистима, другосрбијанцима, аутошовинистима и осталима да се док их је бар стотину неће предати у такозваном “културном рату”.

Након објаве овог текста, дана 19.06.2018. године, Повереник за заштиту равноправности је поводом притужбе Удружења “Да се зна!” против туженог Владимира Димитријевића, а поводом текста објављеног 12. јануара 2018. године, сагледавајући целокупан контекст текста посебно у односу на изјашњење које је аутор дао, термине који се у тексту наводе, као и поруку коју он шаље, дао мишљење да су ставови изнети у овом тексту узнемиравајући, понижавајући и да представљају повреду достојанства групе лица на основу личног својства, чиме су прекршене одредбе члана 12 Закона о забрани дискриминације. Повереник је туженом Владимиру Димитријевићу дао препоруку да на свом сајту упути јавно извињење особама другачије сексуалне оријентације, као и да се убудуће уздржи од аката и изјава којима се крше прописи о забрани дискриминације.

Заступник тужиоца Драгослава Барзут је у исказу датом у поступку, између осталог навела, да је удружење “Да се зна!” основано са циљем подршке свим припадницима ЛГБТ популације који су свакодневно изложени нападима, а након што је и она лично доживела напад. Чланови њихове заједнице су се обратили Удружењу и проследили им текст који је тужени писао, а за који сматра да грубо вређа припаднике

њихове заједнице. Повереница је утврдила дискриминацију од стране туженог и препоручила да упути извињење њиховој заједници, али он то није урадио. Сматра да је у оба текста тужени вређао припаднике ЛГБТ популације и да их је окривио да угрожавају породичне вредности, иако су и они породични људи који живе у породици, а изложени су насиљу. Сматра да се овим текстом алармира да је ЛГБТ популација једини кривац за смањење наталитета и да све то води ка стварању непријатељства према њиховој заједници. Навела је и да тужени угрожава једну мањинску групу тако што је вређа и ствара негативну климу и обесхрабрује људе да траже заштиту у оквиру својих породица, а у тексту се наводи и да су они изопачени. Тужени је у исказу датом током поступка навео да је текст писао јер у друштву постоји тенденција да се разгради традиционална породица. Он је православни хришћанин и имао је у виду текст који је објављен још 2011. године "Грех и полна оријентација" и учење православне цркве о хомосексуализму. Навео је да је био вероучитељ 14 година и никада није позивао на насиље, нити је тако нешто подржавао, већ подржава древни хришћански став да се боримо против греха, а да грешника волимо. Између осталог је навео и да ништа нема против сексуалне оријентације, али има против идеологије политичког хомосексуализма јер се њоме угрожавају породичне вредности и разара традиционална породица. У тексту је цитирао Бранислава Вујића, који је истакао да је циљ политичког хомосексуализма да се разоре традиционалне вредности и да све везе морају бити укинуте због слободног ширења неолибералног капитализма, који све жели да претвори у робу и потрошњу. У тексту се не ради ни о каквом позиву на насиље, убијање и мржњу већ је то позив за дијалог. Навео је да су комунисти 50 година спречавали слободу говора и мишљења, па сада када се појави покушај да га спрече да говори реагује бурно, али ипак има границу. Сматра да је текст извучен из контекста, да га је писао у ширем контексту и да тај ко пише показује и емоције, а тачно је да се поједини изрази могу схватити као увредљиви коментари, с тим што они имају извесну емоционалну обојеност која је усмерена пре свега на идеологију политичког хомосексуализма. Навео је да су његови текстови конципирани на изношењу различитих ставова, тако што цитирају и хомосексуалне идеологе, али то не значи да се са њиховим ставовима слаже. Текстови се нису са правног аспекта бавили Законом о родној равноправности и његовом феноменологијом, него са становишта ненаучне и противпородичне идеологије рода. Тужени сматра да је било неопходно изношење његових ставова у тренутку када је текст настао, а после покушаја политичких хомосексуалаца да кроз причу о ненасиљу у школе уведу програме у којима се пропагирало хомосексуално понашање малолетницима. О томе је писао низ српских интелектуалаца, а на основу јавног ангажмана продор тих приручника у школски систем Републике Србије је спречен.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, а применом одредби чл.2 и 13 Закона о забрани дискриминације, првостепени суд је оценио да је захтев тужиоца неоснован. Првостепени суд је конкретан случај довео у везу са предметом VEJDELAND and OTHERS v. SWEDEN, (Predstavka br. 1813/07 пресуда од 09.02.2012. године), те је закључио да се ова ситуација потпуно разликује од догађаја који је представљао чињеничну грађу за доношење цитиране одлуке Европског суда за људска права, с обзиром на то да су текстови на приватном сајту, те је тужени био "пасивног држања". Тужени је став по одређеном питању изнео на свом сајту, не предузимајући било какве активне радње како би у своје ставове убедио друге људе или групу људи. Стога је предметне објаве суд посматрао кроз призму поштовања слободе изражавања мишљења, које право улази у корпус основних људских права и може бити ограничено само у одређеним, специфичним околностима, које указују да постоји објективан ефекан на неко друго људско право. Такође, ни по субјективним критеријумима се не може сматрати да тужени има такав утицај на јавно мњење које би произвело такву врсту ефекта и последицу која би директно или индиректно угрозила положај LGBT

популације. Првостепени суд је ову објаву анализирао кроз тест "сразмерности", сходно члану 10 став 2 Европске конвенције, па је закључио да се, а с обзиром на начин објављивања не може рећи да постоји несразмерност са бројем публике, нити да је произведен већи ефекат од оног ефекта који пласирање одређеног става изазива по редовном току ствари. Суд даље сматра да је тужени у својим текстовима јасно изнео став који се противи увођењу института "истополних бракова" и усвајања деце од стране истополних партнера у правни систем наше државе. Без обзира на то да ли се са тим ставовима неко слаже или не, ради се о осетљивим питањима због којих је увођење ових института у правне системе и у другим земаљама дуготрајан процес а ставови туженог представљају један од оквира постојања јавне дискусије у оквиру једне теме. Суд даље сматра да се наводи туженог у погледу тога да "хомосексуалне везе" нису искрено емотивне, него појудне и ситносопственичке хедонистичке и потрошачке, могу применити и у односу на хетеросексуалне бракове, па се у суштини може говорити о феномену који било ко може користити као аргументацију за одређене ставове. Сходно томе, изнети ставови када се пребаце у неку другу сферу (сагледају из друге перспективе) јасно релативизују постојање озбиљног ефекта на одређену групу који би се могао означити као дискриминаторски. Суд је имао у виду и чињеницу да у сваком друштву постоји одређени број људи који има традиционалне, конвенционалне и крајње ригидне ставове, али то не може бити основ да та лица трпе издвајање у односу на остале. У конкретном случају, суд је имао у виду да је тужени лице чија су традиционална уверења у складу са тим што обавља верску наставу, био је члан вероучитељског одбора и инспектор за веронауку. Суд сматра да је у оваквим ситуацијама тешко успоставити равнотежу појединачних интереса заштићених конвенцијом, али да у конкретној ситуацији нема места доношењу одлуке којом би се утврдило дискриминаторско понашање туженог, због чега је одлучено као у изреци. Одлука о трошковима поступка донета је применом одредби чланова 153-157 ЗПП и применом важеће АТ.

И по становишту Апелационог суда у Београду правилан је закључак првостепеног суда да треба одбити тужбени захтев тужиоца према туженом, делимично и из разлога које је првостепени суд навео у својој одлуци.

Наиме, правилно је становиште првостепеног суда да је тужени свој став по наведеним питањима изнео на свом сајту, не предузимајући било какве активне радње како би у своје ставове убедио друге људе, што конкретну ситуацију чини битно различитом од догађаја који је представљао чињеничну грађу за доношење одлуке Европског суда за људска права у предмету VEJDELAND and OTHERS v. SWEDEN, (Predstavka br. 1813/07 пресуда од 09.02.2012. године). Такође, правилан је и закључак суда да предметне објаве морају бити посматране кроз призму поштовања слободе изражавања мишљења, које право улази у корпус основних људских права и може бити ограничено само у посебним околностима, те да се ни по субјективним критеријумима не може сматрати да је утицај туженог на јавно мњење такав, да би могао произвести такву врсту ефекта и последице које би директно или индиректно угрозиле положај LGBT популације.

Разматрајући жалбене наводе тужиоца, Апелациони суд је, пре свега имао у виду да Устав Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 98/2006) у чл. 46 јемчи слободу мишљења и изражавања, као и слободу да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје. Слобода изражавања може се законом ограничити, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других, чувања ауторитета и непристрасности суда и заштите јавног здравља, морала демократског друштва и националне безбедности Републике Србије.

Такође, у чл. 21. Устав РС прописује забрану дискриминације, одређујући да су пред Уставом и законом сви једнаки, те да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације. Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.

Забрана дискриминације прописана је и у члану 14 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту Европска конвенција) тако што одређује да се уживање права и слобода предвиђених у овој Конвенцији обезбеђује без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, повезаност с неком националном мањином, имовина, рођење или други статус.

У чл. 9 Европске конвенције, прописано је право на слободу мисли, савести и вероисповести, тако што свако има право на слободу мисли, савести и вероисповести; ово право укључује слободу промене вере или уверења и слободу човека да, било сам или заједно с другима, јавно или приватно, испољава веру или уверење молитвом, проповеди, обичајима и обредом. Слобода исповедања вере или убеђења може бити подвргнута само оним ограничењима која су прописана законом и неопходна у демократском друштву у интересу јавне безбедности, ради заштите јавног реда, здравља или морала, или ради заштите права и слобода других. У чл. 10 се гарантује слобода изражавања, које право укључује слободу поседовања сопственог мишљења, примање и саопштавања информација и идеја без мешања јавне власти и без обзира на границе. Пошто коришћење ових слобода повлачи за собом дужности и одговорности, оно се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбедности, територијалног интегритета или јавне безбедности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања обавештења добијених у поверењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства.

И Законом о забрани дискриминације у чл.12 је забрањено узнемиравање, понижавајуће поступање и полно и родно узнемиравање, које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће и увредљиво окружење. Полно узнемиравање је, у смислу овог закона, свако вербално, невербално или физичко нежељено понашање, које има за циљ или представља повреду достојанства лица или његовог личног интегритета, а које изазива страх или ствара застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће или увредљиво окружење.

Тужилац свој захтев у овој парници заснива управо на цитираној одредби члана 12 Закона о забрани дискриминације и становишту да су текстови туженог узнемиравајући и понижавајући за припаднике LGBT популације, те да се наводима туженог ствара непријатељско, деградирајуће, понижавајуће и увредљиво окружење за припаднике заједнице којима и они, као организација, припадају. Међутим, заштита права на која тужилац указује предметном тужбом мора се посматрати у односу на право туженог на слободу мисли, савести и вероисповести и на слободу изражавања, која права подлежу ограничењима, а због чега је у конкретном случају неопходно проценити које је од права странака претежније.

Стога је овај суд разматрао да ли право припадника LGBT популације на заштиту од узнемиравања, или другог поступања које повређује њихово достојанство као групе лица на основу њиховог личног својства, може ограничити туженог у изражавању његовог мишљења, те да ли је предметно поступање туженог и објаве поводом којих се води овај поступак, представљају дискриминаторско поступање према мањинској заједници чија права тужилац штити. Да би на ово питање било одговорено, а ради заштите права странака, неопходно је применити такозвани "троделни текст" у овину кога се поставља питање испуњености три услова и то: да ли је ограничавање садржаја прописано законом, да ли тежи легитимном циљу и на крају, да ли је неопходно и пропорционално испуњењу циља коме се тежи, а све у циљу утврђивања да ли би било оправдано ограничити слободу мисли, савести и вероисповести и слободу изражавања туженог, ради заштите права припадника LGBT популације, коју тужилац тражи.

Разматрајући конкретне текстове сходно принципима текста, суд је пре свега имао у виду да су слобода мисли, савести и вероисповести и слобода изражавања, заштићени Уставом Републике Србије, као и цитираним одредбама Европске конвенције, па је тужени имао право да изрази своје мишљење, односно да шири идеје за које се залаже. Међутим, како ова права нису апсолутна, суд је даље разматрао да ли је наводима туженог пређена граница која се налази у тачки у којој се израженим мишљењем позива на насиље, мржњу или дискриминацију. У конкретном случају, несумњиво је да је тужени приликом изражавања свог мишљења користио увредљиве и непопуларне исказе, нарочито у делу у коме је цитирао писмо свог пријатеља Бранислава Вујића, а у коме се наводи да "не постоје хомосексуалне везе без секса", да те везе „нису искрено емотивне, да су појудне, ситносопственичке, хедонистичке и потрошачке" што представља изражавање одређених стереотипа о хомосексуалним везама и начину њиховог функционисања. Такође, у тексту "У одбрану природне породице" тужени је изнео ставове о томе да "LGBT парови не могу бити третирани као "равноправни", нити се сме дозволити да усвајају децу, као и да пропаганда мења, односно изврће систем вредности и критеријуме службене нормалности, те да долази до ауторитарног наметања "родне равноправности" при чему је LGBT популација равноправнија од прозаичних хетеросексуалаца". Сви ови наводи су изразито конзервативни и негативни у смислу карактеризације односа међу припадницима те групације. Међутим, разматрајући ове ставове са аспекта тежње туженог, односно циља у коме су изнети, може се закључити да су дати у оквиру шире расправе везане за усвајање новог Закона о родној равноправности и у циљу расправљања питања о очувању породице у традиционалном смислу, чему је суштински и посвећен претежни део текста.

Наиме, иако се цитирани наводи могу сматрати увредљивим и омаловажавајућим, па у извесном смислу и опасним у ширем друштвеном контексту у односу на припаднике LGBT популације, они се не могу посматрати ван контекста целокупног текста, чији циљ није усмерен на подстицање на насиља, нити је инспирисан мржњом према LGBT особама, већ се превасходно бави заштитом традиционалне породице и вредностима патријархално одређеног дела друштва, чије ставове тужени заступа. Као што тужени и сам наводи у датом исказу, а и у неким деловима спорних текстова, он се не бави хомосексуалношћу у смислу сексуалне оријентације, односно приватног одређења сваког појединца спрам односа са особама истог или супротног пола, већ се бави хомосексуалношћу у смислу друштвене појаве, па чак и својеврсне политичке агенде, како је тужени доживљава, а у односу на коју упућује критику. Стога наводе на које тужилац указује треба сагледати у контексту целокупног текста, који у највећем делу говори о природи односа у традиционалној породици, начину на који таква породица функционише и о разлозима

равноправности. Такође, ставови туженог о томе да хомосексуалност доживљава као грех са становишта православног, односно хришћанско-теолошког учења, представља изражавање његовог верског идентитета, што му се не може забранити, нарочито имајући у виду да је реч о наводима који су изнети као шире друштвене расправе. Ово нарочито имајући у виду да су читава садржина текста и контекст у коме су ови наводи изнети, усмерени на расправу о питању од јавног значаја, те представљају израз тужиоцевој размишљања о појавама које су присутне у савременом друштву и које свако од нас има право да доживи и тумачи на себи својствен начин.

Апелациони суд сматра да политичке и идеолошке расправе које се тичу законодавства, образовања, права родитеља и породичне прилике представљају теме од ширег друштвеног значаја. У том смислу оштра критика предлога Закона о родној равноправности који је требало да буде донет, чак и ако је идеолошки обојена, ужива заштиту, исто као и право на изражавање верских уверења, а о чему се изјаснио и Европски суд за људска права у поступку EWEIDA AND OTHERS v. THE UNITED KINGDOM (представке 48420/10, 59842/10, 51671/10 и 36516/10, пресуда од 15. јануара 2013. године). Такође, слобода изражавања обухвата и употребу преувеличавања, па чак и провокације, па ставови које је тужени изнео у предметним текстовима, иако су у неким деловима пежоративни и садрже увредљиве генерализације према одређеној групи лица, не представљају говор мржње, нити позив на насиље, већ пре свега служе изражавању политичког и верског става туженог према друштвеним питањима и унутрашњем законодавству. Стога се критика родне идеологије феминизма или LGBT покрета морају посматрати као део легитимне друштвене расправе, а не говор мржње, чак и у ситуацији када критика некога повреди или узнемири. Наиме, уколико би био прихваћен став тужиоца изнет у тужби и током поступка, да је оваквим иступањем у јавности и изношењем свој мишљења тужени учинио дискриминацију према припадницима LGBT популације, то би довело до ограничења у слободи говора и у изношењу сопственог мишљења и уверења на начин који није примерен демократском друштву.

На правилност побијане пресуде нису од утицаја наводи жалбе тужиоца да је до подношења предметне тужбе дошло управо због тога што су припадници LGBT популације сматрали текст врло узнемирујућим. Ово стога, што слобода изражавања укључује и преувеличавање и провокацију, а нарочито у случају када је дата у контексту друштвене, односно политичке расправе. Употреба израза које је тужени користио, као што су „разврат“, „пропаганда хомосексуализма“, „тоталитарна идеологија“ и слично, иако су емотивни и полемички, не указују сами по себи на позив на мржњу и толеранцију, уколико се посматрају у контексту целог текста. Тужени наиме, има право да у широј друштвеној расправи брани своје становиште везано за очување вредности које он пропагира и породице у традиционалном смислу, указујући притом на појаве и понашања која сматра штетним, нарочито уколико је реч о учешћу у широј јавној расправи и уколико циљ таквих навода није позив на насиље, дискриминацију или угрожавање безбедности. Такође, демократско друштво не може постојати без плурализма што укључује и толерисање непопуларних мишљења, а о чему говори и више одлука Европског суда за људска права, између осталих и пресуда донета у поступку JERSILD v. DENMARK (представка 15890/89, пресуда од 23 септембра 1994 године) у којој се каже да су толеранција и плурализам основне вредности демократског друштва. Ово значи да се не може забранити изражавање конзервативних верских или традиционалистичких ставова само због тога што су у сукобу са доминантним наративима.

Апелациони суд је такође ценио наводе жалбе да је тужени у спорним објавама вршио дискриминацију по основу сексуалне оријентације обезвређујући хомосексуалне

из којих тужени сматра да такав облик заједнице треба очувати и заштитити. Тужени се и у претежном делу текста бави хомосексуализмом као видом друштвено-политичког покрета, укључујући ту и радикални феминизам, а што све, (по мишљењу туженог), представља вид класне и политичке борбе, у коју се део друштва укључује у виду наводног организовања по основу сексуалног опредељења и припадности. Управо о томе говоре делови текста у коме се наводи: „ Данас запад није оптерећен искупљењем или класном борбом него једним измишљеним, а не стварним конфликтом између мушкараца и жена и сукобима везаним за ауторитарно наметање родне равноправности, при чему је LGBT популација “равноправнија” од “прозаичних” хетеросексуалаца“. Такође у тексту се наводи да радикални феминизам иде даље у освајању власти и да је циљ тог друштвеног покрета генерално улазак у школе, односно измена свести и социјалних односа у ширем друштву.

Доводећи наведене чињенице у везу са тиме да је текст “У одбрану природне породице” написан поводом доношења Закона о родној равноправности, што се и наводи у првој реченици текста и да се бави критиком могућих решења у овом закону, може се закључити да тужени суштински указује на хомосексуалност као друштвену појаву коју везује за негативне стране неолибералног капитализма, што све повезује са уништавањем породице, а што све представља његово виђење тренутне друштвене ситуације. Иако тужени несумњиво користи формулације и исказе који би могли прећи границу легитимне критике, овај суд сматра да право на слободу изражавања представља један од суштинских основа демократског друштва, те да се оно односи и на изражавање идеја које могу бити шокантне или узнемирујуће. (*Handyside v. UK*, пресуда Европског суда за људска права, 1976, § 49).

Разматрајући даље наводе изнете у тексту објављеном дана 30.05.2018. године, а који су настали као реакција поводом обраћања тужиоца Поверенику за заштиту равноправности, што је и био повод за његово објављивање, може се закључити да тужени и даље износи сличне ставове и мишљење у вези припадника LGBT популације. Тужени наима, поново цитира писмо Бранислава Вујића из претходног текста, а затим се бави темом хомосексуалности са становишта односа цркве и теолошког учења према хомосексуалности. Међутим, приликом изношења ових ставова, тужени у тексту изричито наводи да полази од православног, односно хришћанско теолошког становишта, које се заснива на Светом писму и теолошким текстовима, те да када говори о хомосексуализму мисли на идеологију политичког хомосексуализма, а не на опредељење појединца. У том смислу се и у даљим наводима о хомосексуализму и LGBT популацији говори у контексту друштвене појаве, односно организованог покрета, који карактерише одређено иступање у јавности које тужени сматра штетним. Тужени у тексту управо и указује на идеолошки односно друштвени контекст организовања лица која се повезују по основу сексуалне оријентације и испољава своје мишљење да је реч о покрету који он доводи у везу са либералним капитализмом, а за који сматра да представља својеврсну „замену“ за раније постојећу комунистичку идеологију, а све у вези са заступањем ставова о уверењима које тужени изражава и који се односе на традиционални поглед на свет. У овом тексту тужени и изричито наводи да се у његовим текстовима не поставља питање о хомосексуалцима и о начину на који они упражњавају своју сексуалну оријентацију, да то није његова тема, нити тражи криминализацију њиховог сексуалног избора, већ се бави питањем противпородичне идеологије политичког хомосексуализма, о којој је већ писао.

Ценећи ове наводе у смислу раније изнетих критеријума, Апелациони суд сматра да је овакво изражавање туженог било у складу са законом и да он има право да износи своје мишљење о друштвеним појавама које сматра значајним, као и да коментарише поступак који је против њега покренут од стране Повереника за заштиту

везе наводима да оне нису искрено емотивне, него појудне, ситносопственичке, хедонистичке, те истичући и друге квалификације у погледу хомосексуалних заједница и хомосексуалаца уопште, али сматра да су и ови наводи без утицаја на другачије одлучивање. Наиме, тачно је да припадници LGBT популације, чија права тужилац као организација штити, имају право на заштиту од говора мржње и позивања на насиље, као и од сваког другог вида дискриминације, али само онда када су њихова права угрожена злонамерним и понижавајућим поступањем, док су спорни наводи туженог изнети као део расправе поводом усвајања новог Закона о родној равноправности, при чему се у текстовима тужени пре свега бави критиком идеологије и политике коју везује за LGBT покрет, а не конкретних поступака појединаца, нити њихове сексуалне оријентације као такве, о чему се он и децидно изјаснио. Претежним делом текстови се баве афирмацијом верских и идеолошких уверења туженог о браку и породичним вредностима, па с обзиром на то да у текстовима нема директног позива на насиље, дискриминацију или угрожавање безбедности, већ исти представљају део шире јавне расправе, Апелациони суд сматра да заштита права туженог на слободу говора мора имати предност, чак и када иритира и провоцира припаднике LGBT заједнице.

Стога су без утицаја на правилност побијане одлуке и жалбени наводи тужиоца да се не може пружити заштита изражавању мишљења са елементима дискриминаторног говора које изазива негативне последице по одређену групу лица, а с обзиром на њихово лично својство. Наиме, као што је већ изнето, иако тужилац штити права припадника мањинске заједнице и рањиве групе, због чега је изражено сензибилан у односу на изражавање мишљења које чланове ове заједнице може довести у неравноправан положај, у конкретном случају, говор туженог, односно његови ставови нису били усмерени на изазивање нетрпељивости или дискриминацију припадника LGBT заједнице, већ на заштиту вредности традиционалног и конзервативног дела друштва, које тужени очигледно сматра угроженим. Стога, чак и када се у таквој дискусији од ширег значаја, а везано за нова законодавна решења, користе контраверзни изрази и када је присутан оштар, полемички и идеолошки тон, суд не може ограничити право говора којим се може увредити одређена друштвена група, јер демократско друштво почива на принципима толеранције и плурализма, поводом којих ни припадници LGBT заједнице, као ни заговорници родне равноправности не уживају право да не буду увређени. (I.A. v. Turkey представка 42571/98 пресуда од 13 септембра 2005. године).

Сходно свему изнетом, а како Апелациони суд прихвата, као правилну одлуку првостепеног суда да је захтев тужиоца за утврђење дискриминаторског поступања туженог неоснован, иако делимично из других разлога, што је у складу са актуелном праксом Европског суда за људска права, (*Hirvisaari v. Finland* (49684/99, § 30-33)), потврђене су и одлуке садржане у ставовима трећем, четвртном, петом и шестом изреке, које су у вези са поменутиим захтевом. Обавезивање туженог да са веб сајта www.vladimirdimitrijevic.com, уклони спорне текстове и забрана да убудуће објављује текстове или на други начин јавно износи ставове којима се дискриминишу ЛГБТ лица на основу сексуалне оријентације, водиле би цензури и забрани слободе изражавања, с обзиром на већ изнети став овог суда да наводи туженог не представљају говор мржње, нити позив на насиље, већ служе изражавању политичког и верског става туженог према друштвеним питањима и унутрашњем законодавству, а што све чини плурализам мишљења, што је једна од основних вредности демократског друштва.

Како тужилац није успео са захтевом за утврђење дискриминаторског поступања туженог, неоснован је и његов захтев за објаву изреке ове пресуде у дневном листу "Данас", или другом дневном листу са националним тиражом, те је потврђена и одлука садржана у ставу шестом изреке.

Приликом одлучивања о основаности жалбе, односно законитости и правилности првостепене пресуде, другостепени суд је ценио и остале наводе тужиоца изнете у жалби, али их, будући да не могу довести до другачије за тужиоца повољније одлуке у овом поступку, није посебно образлагао сагласно одредби члана 396 став 1 и 2 ЗПП овог закона,

Сходно свему наведеном, Апелациони суд је одбио као неосновану жалбу тужиоца и потврдио првостепену пресуду у побијаном делу, а на основу овлашћења из члана 390 ЗПП.

Потврђена је и одлука о трошковима парничног поступка садржана у ставу седмом изреке побијане пресуде, а на основу овлашћења из члана 401 тачка 2 ЗПП.

Наиме, првостепени суд је правилно одлучио о трошковима поступка применом одредби чланова 150, 153, 154, 163 ЗПП, када је туженом признао право на нужне и корисне трошкове за вођење овог поступка. Супротно жалбеним наводима туженог, првостепени суд је правилно применио Адвокатску тарифу приликом одмеравања висине трошкова, с обзиром на то да конкретна врста спора - ради заштите од дискриминације, није изричито прописана Адвокатском тарифом важећом у време доношења првостепене одлуке, те је суд имао у виду опредељену вредност предмета спора од 4.000,00 динара, како је то означено у тужби.

Такође, правилно је одлучио првостепени суд када тужиоцу није признао право на накнаду трошкова превоза пуномоћника сопственим возилом, јер ови трошкови не спадају у нужне и потребне трошкове, с обзиром на то да је странка могла да ангажује адвоката са територије седишта суда и на тај начин спречи настанак додатних трошкова заступања.

Како ниједна од странака није успела у жалбеном поступку, а трошкови за састав одговора на жалбу нису били нужни и неопходни, одлучено је као у ставу трећем изреке пресуде, а на основу овлашћења из члана 165 у вези члана 153 ЗПП.

Председник већа-судија,
Светлана Павић, с.р.

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Јасмина Ђокић

